O JĘZYKU

Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi na lekcji języka obcego

Dysleksja, ADHD i spektrum autyzmu w praktyce

Igor Zadrużyński

Opublikowano 9 października 2026 · aktualizacja 11 listopada 2026

STRESZCZENIE

Uczeń z dysleksją, który świetnie mówi po angielsku, ale nie potrafi zapisać słowa „because". Uczennica z ADHD, która po pięciu minutach ćwiczenia z gramatyki jest już myślami gdzie indziej. Chłopiec w spektrum autyzmu, który zna na pamięć setki angielskich nazw dinozaurów, ale paraliżuje go ćwiczenie w parach. Takich uczniów jest w polskich klasach coraz więcej, a nauczyciele języków obcych coraz częściej pytają: jak z nimi pracować? W tym tekście zbieram to, co mówią prawo, badania naukowe i praktyka – i pokazuję konkretne rozwiązania, które można zastosować od jutra.

SŁOWA KLUCZOWE: O języku

Wersja online

SPIS TREŚCI

1. Najpierw prawo: co nauczyciel musi, a co może 2
2. Dlaczego język obcy bywa szczególnie trudny? 3
3. Uczeń z dysleksją 4
4. Uczeń z ADHD 6
5. Uczeń w spektrum autyzmu 6
6. Jedna lekcja dla wszystkich: projektowanie uniwersalne 8
7. Mity, z którymi wciąż się spotykam 9
8. Kilka słów o tym, czego nie wiemy 9
9. Najważniejsze w skrócie 9
10. Na koniec 10
11. Źródła i dalsza lektura 10

CC BY-NC 4.0 · zadruzynski.com/uczen-ze-specjalnymi-potrzebami-edukacyjnymi-na-lekcji-jezyka-obcego/

„Mam w klasie trzech uczniów z opinią o dysleksji, jednego z ADHD i dziewczynkę z orzeczeniem o autyzmie. Na jednej lekcji. Jak mam to wszystko ogarnąć?" – to pytanie, w różnych wersjach, słyszy chyba każdy, kto uczy języka obcego w polskiej szkole. I jest to pytanie w pełni uzasadnione. Studia nauczycielskie przez lata przygotowywały głównie do pracy z „przeciętnym" uczniem, a specjalne potrzeby edukacyjne były osobnym, nieco egzotycznym przedmiotem.

Sam przygotowuję się do uczenia angielskiego i jednocześnie uczę się terapii zajęciowej. Ten tekst jest więc dla mnie także porządkowaniem wiedzy z obu tych światów. Chcę od razu powiedzieć jedną rzecz: nie istnieje jedna metoda, która „rozwiązuje problem" ucznia z dysleksją, ADHD czy w spektrum autyzmu. Istnieją natomiast zasady, które dobrze się sprawdzają – i, co ciekawe, większość z nich pomaga całej klasie.

Najpierw prawo: co nauczyciel musi, a co może

Kim jest uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi?

Polskie przepisy nie zamykają specjalnych potrzeb edukacyjnych w kilku diagnozach. Rozporządzenie o pomocy psychologiczno-pedagogicznej wymienia długą listę możliwych przyczyn: m.in. niepełnosprawność, zaburzenia zachowania lub emocji, szczególne uzdolnienia, specyficzne trudności w uczeniu się, zaburzenia sprawności językowych, chorobę przewlekłą, sytuacje kryzysowe lub traumatyczne, niepowodzenia edukacyjne, zaniedbania środowiskowe oraz trudności adaptacyjne, np. po zmianie kraju [1]. To ważne: o potrzebach ucznia nie decyduje wyłącznie papier z poradni.

Opinia a orzeczenie

	Opinia poradni	Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego
Dla kogo?	Np. uczniowie ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (dysleksja, dysortografia, dysgrafia, dyskalkulia), często też z ADHD	Uczniowie z niepełnosprawnością (w tym w spektrum autyzmu), niedostosowani społecznie lub zagrożeni niedostosowaniem
Co z niej wynika?	Zalecenia dla szkoły, w tym dotyczące dostosowania wymagań	Obowiązek opracowania indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego (IPET)
Kto opracowuje dostosowania?	Nauczyciel przedmiotu, z pomocą specjalistów	Zespół nauczycieli i specjalistów pracujących z uczniem

Opinia i orzeczenie w uproszczeniu. Opracowanie własne na podstawie [1] i [2].

Obowiązek dostosowania wymagań

Kluczowy przepis znajduje się w ustawie o systemie oświaty. Art. 44c stanowi, że *„Nauczyciel jest obowiązany indywidualizować pracę z uczniem na zajęciach edukacyjnych"*, odpowiednio do jego potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych, a także dostosować do nich wymagania edukacyjne [3]. Dotyczy to uczniów z orzeczeniem, z opinią poradni, a także tych, którzy bez żadnego dokumentu objęci są w szkole pomocą psychologiczno-pedagogiczną [4].

CC BY-NC 4.0 · zadruzynski.com/uczen-ze-specjalnymi-potrzebami-edukacyjnymi-na-lekcji-jezyka-obcego/

Ośrodek Rozwoju Edukacji od lat przypomina o rzeczy, która w praktyce bywa mylona: **dostosowanie wymagań to nie obniżenie wymagań**. Chodzi o zmianę formy, a nie o rezygnację z celów. Uczeń z dysleksją ma opanować te same słówka – ale może je sprawdzić ustnie, a nie w dyktandzie [2].

Zwolnienie z drugiego języka obcego

Przepisy o ocenianiu przewidują, że dyrektor szkoły zwalnia ucznia z wadą słuchu, z głęboką dysleksją rozwojową, z afazją, z niepełnosprawnościami sprzężonymi lub z autyzmem (w tym z zespołem Aspergera) z nauki **drugiego** języka obcego nowożytnego – na wniosek rodziców lub pełnoletniego ucznia i na podstawie opinii poradni lub orzeczenia, do końca danego etapu edukacyjnego [5]. Nie dotyczy to pierwszego języka obcego.

To możliwość, a nie obowiązek. Później wrócę do tego, dlaczego zwolnienie nie zawsze jest najlepszym rozwiązaniem – szczególnie w przypadku uczniów w spektrum autyzmu.

Egzaminy zewnętrzne

Uczniowie ze specjalnymi potrzebami mogą przystępować do egzaminu ósmoklasisty i matury w dostosowanych warunkach i formach. Szczegóły – np. wydłużony czas, arkusze w powiększonym druku czy szczególne zasady oceniania zapisu u osób z dysleksją – co roku ogłasza w komunikacie dyrektor Centralnej Komisji Egzaminacyjnej [6]. Warto znać te zasady, bo dostosowania na lekcjach powinny przygotowywać ucznia do warunków, w jakich będzie zdawał egzamin.

Nie jesteś sam

Od kilku lat Karta Nauczyciela wprowadza standardy zatrudnienia specjalistów w szkołach: pedagogów, psychologów, logopedów, terapeutów pedagogicznych i pedagogów specjalnych. Pełne standardy obowiązują od 1 września 2024 roku [7]. Pedagog specjalny to osoba, z którą warto planować dostosowania – nie trzeba tego robić samemu.

Dlaczego język obcy bywa szczególnie trudny?

Wielu nauczycieli zauważa, że uczeń, który jakoś radzi sobie z polskim, na angielskim nagle „się sypie". To nie przypadek.

Trudności przenoszą się z języka ojczystego

Amerykańscy badacze Richard Sparks i Leonore Ganschow sformułowali w latach 90. hipotezę różnic w kodowaniu językowym. Ich zdaniem trudności w nauce języka obcego wynikają przede wszystkim nie z braku motywacji czy z „blokady", ale z subtelnych trudności w posługiwaniu się językiem ojczystym – zwłaszcza w zakresie głosek i pisowni. Te same słabości, które w języku ojczystym udaje się zamaskować, ujawniają się przy nauce nowego języka [8].

Angielska pisownia to wyzwanie dla wszystkich

Do tego dochodzi specyfika angielskiego. Międzynarodowe badanie dzieci uczących się czytać w kilkunastu europejskich językach wykazało, że opanowanie podstaw czytania i pisania trwa po angielsku znacznie dłużej niż w językach o bardziej przejrzystej pisowni [9]. W polszczyźnie związek między literą a głoską jest dość regularny (choć mamy swoje „ó" i „rz"). W angielskim te

CC BY-NC 4.0 · zadruzynski.com/uczen-ze-specjalnymi-potrzebami-edukacyjnymi-na-lekcji-jezyka-obcego/

same litery mogą brzmieć zupełnie inaczej: wystarczy porównać *through*, *though*, *tough* i *cough*. Dla ucznia z dysleksją to bardzo strome zbocze.

Lęk

Wreszcie – emocje. Elaine Horwitz i współpracownicy opisali w 1986 roku **lęk przed nauką języka obcego** jako odrębne zjawisko: obawę przed mówieniem, przed oceną, przed ośmieszeniem [10]. Polska badaczka Ewa Piechurska-Kuciel wykazała, że licealiści z objawami dysleksji odczuwali wyższy lęk na wszystkich etapach nauki języka: przy przyjmowaniu informacji, ich przetwarzaniu i wypowiadaniu się [11]. Lęk z kolei pogarsza pamięć i koncentrację. Powstaje błędne koło.

Uczeń z dysleksją

Dysleksja rozwojowa to specyficzne trudności w nauce czytania i pisania, które nie wynikają z niskiej inteligencji, złego nauczania ani braku starania. Na lekcji języka obcego mogą się przejawiać m.in. tak:

- trudności z zapamiętaniem pisowni słów, nawet tych często używanych,
- mylenie podobnych słów (*where*/*were*, *quiet*/*quite*),
- wolne, niepewne czytanie na głos,
- kłopot z zapamiętaniem sekwencji (dni tygodnia, miesiące, odmiana czasowników nieregularnych),
- przy jednocześnie dobrym rozumieniu ze słuchu i niezłym mówieniu.

Co działa: uczenie wielozmysłowe i ustrukturyzowane

Najlepiej przebadanym podejściem jest **wielozmysłowe, ustrukturyzowane nauczanie języka** (ang. *multisensory structured language*, MSL), wywodzące się z metody Ortona-Gillingham. W badaniach Sparksa i współpracowników uczniowie z trudnościami w nauce języka obcego, uczeni w ten sposób, osiągali lepsze wyniki niż uczniowie uczeni tradycyjnie [12]. Joanna Nijakowska z Uniwersytetu Łódzkiego, autorka jednej z najważniejszych książek o dysleksji w nauczaniu języków obcych, opisuje zasady tego podejścia w następujący sposób [13]:

- **Wielozmysłowość** – słowo się widzi, słyszy, wypowiada, zapisuje, czasem wystukuje lub „pisze” palcem w powietrzu.
- **Jawność** – reguły pisowni i wymowy wyjaśnia się wprost, zamiast liczyć, że uczeń „sam załapie”.
- **Struktura i kolejność** – od prostszych do trudniejszych wzorców, krok po kroku.
- **Kumulatywność i powtarzanie** – nowe opiera się na starym, a materiał wraca wielokrotnie, aż zostanie dobrze utrwalony.

CC BY-NC 4.0 · zadruzynski.com/uczen-ze-specjalnymi-potrzebami-edukacyjnymi-na-lekcji-jezyka-obcego/

OD KOGO WZIĘŁA SIĘ METODA ORTONA-GILLINGHAM?

Samuel Torrey Orton (1879–1948)

Amerykański neuropsychiatra i neuropatolog, jeden z pierwszych lekarzy, którzy podjęli systematyczne badania nad trudnościami w czytaniu u dzieci. Urodził się w Columbus w stanie Ohio, a medycynę ukończył na Uniwersytecie Pensylwanii.

W połowie lat 20. XX wieku kierował w stanie Iowa objazdową poradnią zdrowia psychicznego. Trafiało do niej wiele dzieci uznanych za „opóźnione", które w rzeczywistości miały prawidłową inteligencję, ale nie potrafiły nauczyć się czytać. Orton zauważył u nich m.in. odwracanie liter i nazwał to zjawisko *strephosymbolia*, czyli „poskręcane symbole".

Jego teoria, która tłumaczyła te trudności niepełną dominacją jednej z półkul mózgu, nie potwierdziła się w późniejszych badaniach. Trwała okazała się za to jego praktyczna intuicja: dzieci z takimi trudnościami potrzebują nauczania, które łączy wzrok, słuch i ruch i krok po kroku wyjaśnia związki między literami a dźwiękami.

Na tej podstawie pedagożka i psycholożka Anna Gillingham wraz z nauczycielką Bessie Stillman opracowały w latach 30. szczegółowy podręcznik pracy z uczniami. Tak powstała metoda Ortona-Gillingham. Po śmierci Ortona jego żona June założyła w 1949 roku towarzystwo jego imienia, z którego wyrosło dzisiejsze Międzynarodowe Stowarzyszenie Dysleksji (International Dyslexia Association) [15].

Praktyczne rozwiązania na lekcji

- **Mniej, ale częściej.** Pięć słówek dziennie z powtórką lepiej niż trzydzieści raz w tygodniu.
- **Kolory i schematy.** Stałe kolory dla części mowy lub końcówek (np. *-ed* zawsze na zielono) pomagają dostrzegać wzorce.
- **Rodziny wyrazów i rymy.** Grupowanie słów według wspólnej pisowni (*night*, *light*, *right*) ułatwia zapamiętanie.
- **Obraz i gest.** Słówko z ilustracją lub gestem zapamiętuje się łatwiej niż samo słowo.
- **Czytelne materiały.** Większa czcionka bezszeryfowa, większe odstępy, nieprzeładowana strona, matowy papier.
- **Nagrania.** Możliwość odsłuchania tekstu przed czytaniem.
- **Czas.** Więcej czasu na prace pisemne i czytanie.

Ocenianie

- Sprawdzanie wiedzy ustnie, gdy celem nie jest pisownia.
- Oddzielanie oceny treści od oceny poprawności zapisu.
- Mniej zadań w tym samym czasie, zamiast tych samych zadań w czasie skróconym.
- Jasne kryteria: uczeń wie, co jest oceniane w danym zadaniu.

Uwaga na „cudowne" rozwiązania

W internecie łatwo trafić na specjalne czcionki „dla dyslektyków". Holenderskie badanie z udziałem ponad 300 dzieci nie wykazało, by jedna z najpopularniejszych takich czcionek, Dyslexie, poprawiała czytanie – ani u dzieci z dysleksją, ani bez niej. Dzieci nie wolały jej nawet od zwykłego

CC BY-NC 4.0 · zadruzynski.com/uczen-ze-specjalnymi-potrzebami-edukacyjnymi-na-lekcji-jezyka-obcego/

Ariala [14]. Czytelny, prosty krój i dobra organizacja strony są ważne, ale żadna czcionka nie „leczy" dysleksji.

Uczeń z ADHD

ADHD, czyli zespół nadpobudliwości psychoruchowej z deficytem uwagi, to zaburzenie neurorozwojowe, które przejawia się trudnościami z utrzymaniem uwagi, nadmierną ruchliwością i impulsywnością – w różnych proporcjach u różnych osób. Wbrew stereotypom nie chodzi o to, że uczeń „nie potrafi się skupić" w ogóle. Często potrafi skupić się bardzo mocno na tym, co go interesuje. Ma natomiast trudność z kierowaniem uwagą na to, co mało ciekawe, długie i wymagające czekania.

Na lekcji języka obcego oznacza to, że najtrudniejsze będą długie ćwiczenia pisemne, wielostopniowe polecenia, długie słuchanie bez zadania i czekanie na swoją kolej.

Co działa: struktura, ruch i szybka informacja zwrotna

Przegląd badań nad skutecznymi metodami pracy z uczniami z ADHD w klasie, opracowany przez George'a DuPaula i współpracowników, wskazuje na kilka grup interwencji, które mają dobre poparcie w badaniach: jasne zasady i konsekwentne, natychmiastowe wzmacnianie pożądanych zachowań, modyfikacje zadań i organizacji lekcji oraz uczenie samoregulacji [16]. Jednym z dobrze przebadanych narzędzi jest **codzienna karta zachowania** (*daily report card*): kilka konkretnych celów, ocenianych codziennie i omawianych z uczniem i rodzicami [17].

Praktyczne rozwiązania na lekcji

- **Krótkie zadania.** Zamiast dwudziestu zdań do przetłumaczenia – cztery serie po pięć, z krótką informacją zwrotną po każdej.
- **Jedno polecenie naraz.** „Otwórz zeszyt" – pauza – „zapisz datę" – pauza – „zrób zadanie 1". Polecenia wielostopniowe warto zapisać na tablicy.
- **Ruch w lekcji.** Ćwiczenia z wstawaniem, przechodzeniem, pokazywaniem; rozdawanie materiałów; ścieranie tablicy. Ruch to nie nagroda ani kara – to narzędzie.
- **Aktywne słuchanie.** Do nagrania zawsze dawaj zadanie: zaznacz, podnieś kartkę, gdy usłyszysz słowo.
- **Widoczny czas.** Minutnik na tablicy pokazuje, ile zostało do końca zadania.
- **Miejsce w klasie.** Blisko nauczyciela, z dala od okna i drzwi, obok spokojnego kolegi.
- **Szybka pochwała konkretu.** „Świetnie, że od razu zacząłeś zadanie" działa lepiej niż ogólne „dobrze".
- **Gry językowe** z elementem rywalizacji i szybkiej zmiany – naturalnie pasują do sposobu działania uwagi ucznia z ADHD.

Uczeń w spektrum autyzmu

Spektrum autyzmu to szerokie określenie, pod którym kryją się bardzo różni ludzie. Wspólne są trudności w komunikacji i interakcjach społecznych oraz powtarzalne wzorce zachowań i zainteresowań, często też odmienne przetwarzanie bodźców zmysłowych. Ale już w jednej klasie możemy

CC BY-NC 4.0 · zadruzynski.com/uczen-ze-specjalnymi-potrzebami-edukacyjnymi-na-lekcji-jezyka-obcego/

mieć ucznia, który nie odzywa się wcale, i ucznia, który mówi biegle, ma bogate słownictwo i zna angielski lepiej niż rówieśnicy.

Mit, który warto obalić

Długo uważano, że dzieci w spektrum autyzmu nie powinny uczyć się drugiego języka, bo to „zamiesza im w głowie". Badania tego nie potwierdzają. Przegląd systematyczny badań porównujących dzieci w spektrum autyzmu wychowywane w jednym i w dwóch językach nie wykazał, by dwujęzyczność szkodziła ich rozwojowi językowemu [18]. W kanadyjskim badaniu dzieci w wieku szkolnym dwujęzyczne dzieci w spektrum osiągały w języku, którego używały najczęściej, podobne wyniki jak dzieci jednojęzyczne [19]. To nie znaczy, że każdy uczeń w spektrum powinien uczyć się dwóch języków obcych – ale znaczy, że zwolnienie nie powinno być decyzją automatyczną.

Co więcej, wielu uczniów w spektrum ma w nauce języka mocne strony: doskonałą pamięć słów, dobrą wymowę, zamiłowanie do reguł i systemów. Gramatyka bywa dla nich bardziej przyjazna niż swobodna rozmowa.

Co bywa trudne

- **Dosłowne rozumienie.** Idiomy (*it's raining cats and dogs*), ironia, metafory i czasowniki frazowe wymagają jawnego wyjaśnienia.
- **Nieprzewidywalność.** Nagła zmiana planu lekcji, zastępstwo, niespodziewany sprawdzian.
- **Odgrywanie ról i swobodna rozmowa.** Ćwiczenia „wyobraź sobie, że jesteś w restauracji" mogą być bardzo stresujące.
- **Hałas i tłok.** Praca w parach, gdy cała klasa mówi naraz, może przeciążać zmysły.
- **Niejasne polecenia.** „Napisz coś o sobie" – ile? co? jak długo?

Co działa: przewidywalność i wsparcie wizualne

Amerykański raport, który przeanalizował ponad 970 badań nad metodami pracy z dziećmi i młodzieżą w spektrum autyzmu, wymienia wśród praktyk opartych na dowodach m.in. **wsparcie wizualne**, jasną strukturę zadań, modelowanie i stopniowe uczenie umiejętności społecznych [20]. Na lekcji języka obcego oznacza to:

- **Plan lekcji na tablicy** – kilka punktów, które odhacza się po kolei.
- **Uprzedzanie o zmianach** – sprawdzian, zastępstwo, wyjście.
- **Konkretne polecenia** – „napisz pięć zdań o swoim pokoju, w czasie Present Simple, masz 10 minut".
- **Wzory i schematy rozmów** zamiast swobodnej improwizacji, zwłaszcza na początku.
- **Wybór formy pracy** – możliwość pracy samodzielnej lub w stałej parze.
- **Zainteresowania jako motywacja** – jeśli uczeń kocha pociągi, niech jego prezentacja będzie o pociągach.
- **Ciche miejsce** w klasie lub możliwość wyjścia na chwilę, gdy bodźców jest za dużo.

CC BY-NC 4.0 · zadruzynski.com/uczen-ze-specjalnymi-potrzebami-edukacyjnymi-na-lekcji-jezyka-obcego/

Komunikacja działa w obie strony

Brytyjski badacz Damian Milton, sam będący osobą autystyczną, zaproponował pojęcie „problemu podwójnej empatii". Zwrócił uwagę, że nieporozumienia między osobami autystycznymi a nieautystycznymi nie wynikają tylko z „deficytów" tych pierwszych – obie strony mają trudność ze zrozumieniem sposobu myślenia drugiej [21]. Dla nauczyciela to ważna wskazówka: zamiast wyłącznie „uczyć ucznia zachowań społecznych", warto też samemu nauczyć się jego sposobu komunikowania.

Jedna lekcja dla wszystkich: projektowanie uniwersalne

Patrząc na powyższe listy, łatwo się przestraszyć: trzy różne zestawy dostosowań na jednej lekcji? Na szczęście większość z nich się pokrywa. Tę obserwację systematyzuje **projektowanie uniwersalne w uczeniu się** (*Universal Design for Learning*, UDL), opracowane przez amerykańską organizację CAST. Zamiast projektować lekcję dla „przeciętnego ucznia" i potem dorabiać wyjątki, od początku zakłada się, że uczniowie są różni [22]. UDL opiera się na trzech zasadach:

1. **Różne sposoby angażowania** – wybór tematów, form pracy, poziomu trudności; jasne cele.
2. **Różne sposoby prezentowania treści** – tekst, obraz, nagranie, gest, schemat.
3. **Różne sposoby działania i wyrażania się** – odpowiedź ustna, pisemna, rysunek, nagranie, projekt.

Rozwiązanie	Dysleksja	ADHD	Spektrum autyzmu	Cała klasa
Plan lekcji na tablicy	✓	✓	✓✓	✓
Krótkie, jasne polecenia zapisane na tablicy	✓	✓✓	✓✓	✓
Słówka z obrazkiem i nagraniem	✓✓	✓	✓	✓
Krótkie zadania z szybką informacją zwrotną	✓	✓✓	✓	✓
Jawne wyjaśnianie reguł i idiomów	✓✓	✓	✓✓	✓
Wybór formy odpowiedzi	✓✓	✓	✓	✓
Ruch w trakcie lekcji	✓	✓✓	✓*	✓

*Rozwiązania, które pomagają różnym uczniom. ✓✓ – szczególnie ważne, ✓ – pomocne, * – z uprzedzeniem i bez nadmiaru bodźców. Opracowanie własne na podstawie [13], [16], [20] i [22].*

Uczciwie trzeba dodać, że UDL jest bardzo popularne, ale dowody na jego skuteczność jako całościowego podejścia wciąż są ograniczone. Badania dotyczą zwykle pojedynczych elementów, a nie całego modelu. Traktowałbym je więc jako użyteczną ramę do planowania lekcji, a nie jako metodę o udowodnionej skuteczności.

CC BY-NC 4.0 · zadruzynski.com/uczen-ze-specjalnymi-potrzebami-edukacyjnymi-na-lekcji-jezyka-obcego/

Mity, z którymi wciąż się spotykam

Mit	Co mówią badania
„Każdy uczeń ma swój styl uczenia się – wzrokowy, słuchowy lub kinestetyczny – i trzeba go do niego dopasować"	Nie ma dowodów, że dopasowanie nauczania do „stylu" poprawia wyniki. Wielozmysłowość pomaga, ale dlatego, że łączy zmysły, a nie dlatego, że trafia w „styl" [23]
„Dysleksja to wymówka dla lenistwa"	Dysleksja ma udokumentowane podłoże neurobiologiczne i dotyczy także bardzo pracowitych uczniów
„Specjalna czcionka rozwiąże problem dysleksji"	Badania nie potwierdzają korzyści z czcionek „dla dyslektyków" [14]
„Uczeń z ADHD nie potrafi się skupić"	Potrafi – czasem bardzo mocno – ale trudniej mu kierować uwagą na zadania mało angażujące
„Dzieciom w spektrum autyzmu drugi język zaszkodzi"	Badania nie wykazują negatywnego wpływu dwujęzyczności na rozwój językowy dzieci w spektrum [18]

Kilka słów o tym, czego nie wiemy

Badań nad nauczaniem języków obcych uczniów z dysleksją jest stosunkowo dużo, choć wiele z nich prowadzono na małych grupach i w systemie amerykańskim. Znacznie mniej wiemy o tym, jak najlepiej uczyć języka obcego uczniów z ADHD i w spektrum autyzmu – większość zaleceń pochodzi z badań ogólnoszkolnych, a nie z lekcji języka. Polskich badań w tym obszarze jest niewiele, a te, które istnieją, często dotyczą jednej szkoły lub jednej grupy. To dobry powód, by do każdej „sprawdzonej metody" podchodzić z ciekawością, ale i ostrożnością – i obserwować, co działa u konkretnego ucznia.

Najważniejsze w skrócie

- **Prawo zobowiązuje** nauczyciela do indywidualizacji pracy i dostosowania wymagań (art. 44c ustawy o systemie oświaty). Dostosowanie nie oznacza obniżenia wymagań.
- **Zwolnienie z drugiego języka obcego** jest możliwe m.in. przy głębokiej dysleksji i autyzmie, ale nie powinno być decyzją automatyczną.
- **Język obcy jest szczególnie trudny** dla uczniów z dysleksją, bo ujawnia słabości językowe, a angielska pisownia jest wyjątkowo nieregularna. Do tego dochodzi lęk.
- **Dysleksja**: nauczanie wielozmysłowe, ustrukturyzowane i jawne, z częstymi powtórkami i elastycznym ocenianiem.
- **ADHD**: krótkie zadania, jasna struktura, ruch, szybka informacja zwrotna i konsekwentne wzmacnianie.
- **Spektrum autyzmu**: przewidywalność, wsparcie wizualne, konkretne polecenia, jawne wyjaśnianie idiomów i wykorzystywanie zainteresowań.
- **Większość dostosowań pomaga całej klasie** – warto planować lekcję od początku z myślą o różnorodności uczniów.

CC BY-NC 4.0 · zadruzynski.com/uczen-ze-specjalnymi-potrzebami-edukacyjnymi-na-lekcji-jezyka-obcego/

Na koniec

Gdy myślę o uczniach ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, przypomina mi się podstawowa zasada terapii zajęciowej: nie dopasowujemy człowieka do zadania, tylko zadanie do człowieka. Nauczyciel języka obcego nie musi być terapeutą, logopedą ani psychiatrą. Wystarczy, że przyjmie, iż jego uczniowie uczą się różnie – i zaplanuje lekcję tak, by każdy z nich miał szansę wziąć z niej coś dla siebie. Dla ucznia z dysleksją, który pierwszy raz dostał dobrą ocenę z angielskiego za odpowiedź ustną, to może być zmiana na całe życie.

Ten tekst ma charakter popularnonaukowy i poradnikowy. Nie zastępuje konsultacji z pedagogiem specjalnym, psychologiem ani poradnią psychologiczno-pedagogiczną. Stan prawny opisano według przepisów obowiązujących w chwili pisania – przed zastosowaniem warto sprawdzić ich aktualną wersję.

Źródła i dalsza lektura

[1] Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1798), § 3.

[2] Ośrodek Rozwoju Edukacji. *Dostosowanie wymagań edukacyjnych wobec uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się*. Warszawa: ORE. https://ore.edu.pl/wp-content/uploads/2015/03/dostosowanie-wymagan-edukacyjnych-wobec-uczniow-ze-specyficznymi-trudnosciami-w-uczeniu-sie.pdf

[3] Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, art. 44c ust. 1–2 (tekst jednolity z późniejszymi zmianami).

[4] Żurek, A. Co z dostosowaniem wymagań? Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli WOM w Częstochowie. https://www.womczest.edu.pl/zalacznik/295/aneta-zurek-co-z-dostosowaniem-wymagan.pdf

[5] Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 373 ze zm.), § 6. Omówienie: https://www.portaloswiatowy.pl/organizacja-zajec-szkolnych/zwolnienie-ucznia-z-nauki-drugiego-jezyka-obcego-kiedy-i-na-jakiej-podstawie-10846.html

[6] Centralna Komisja Egzaminacyjna – komunikaty dyrektora CKE w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminów (publikowane co roku). https://cke.gov.pl/

[7] Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela, art. 42d (standardy zatrudnienia nauczycieli specjalistów). Omówienie: https://www.portaloswiatowy.pl/zmiany-w-prawie-oswiatowym/wiecej-specjalistow-w-szkolach-i-przedszkolach-nowosci-w-karcie-nauczyciela-21567.html

[8] Sparks, R.L., Ganschow, L. (1991). Foreign language learning differences: Affective or native language aptitude differences? *The Modern Language Journal*, 75(1), 3–16.

[9] Seymour, P.H.K., Aro, M., Erskine, J.M. (2003). Foundation literacy acquisition in European orthographies. *British Journal of Psychology*, 94(2), 143–174.

[10] Horwitz, E.K., Horwitz, M.B., Cope, J. (1986). Foreign language classroom anxiety. *The Modern Language Journal*, 70(2), 125–132.

[11] Piechurska-Kuciel, E. (2008). Input, processing and output anxiety in students with symptoms of developmental dyslexia. W: J. Kormos, E.H. Kontra (red.), *Language Learners with Special Needs: An International Perspective* (s. 86–109). Clevedon: Multilingual Matters.

[12] Sparks, R.L., Artzer, M., Patton, J., Ganschow, L., Miller, K., Hordubay, D.J., Walsh, G. (1998). Benefits of multisensory structured language instruction for at-risk foreign language learners: A comparison study of high school Spanish students. *Annals of Dyslexia*, 48, 239–270.

[13] Nijakowska, J. (2010). *Dyslexia in the Foreign Language Classroom*. Bristol: Multilingual Matters. Zob. też: Kormos, J., Smith, A.M. (2012). *Teaching Languages to Students with Specific Learning Differences*. Bristol: Multilingual Matters.

CC BY-NC 4.0 · zadruzynski.com/uczen-ze-specjalnymi-potrzebami-edukacyjnymi-na-lekcji-jezyka-obcego/

[14] Kuster, S.M., van Weerdenburg, M., Gompel, M., Bosman, A.M.T. (2018). Dyslexie font does not benefit reading in children with or without dyslexia. *Annals of Dyslexia*, 68(1), 25–42. https://doi.org/10.1007/s11881-017-0154-6

[15] Orton, S.T. (1937). *Reading, Writing and Speech Problems in Children*. New York: W.W. Norton; Gillingham, A., Stillman, B.W. (1936). *Remedial Training for Children with Specific Disability in Reading, Spelling and Penmanship*. New York; International Dyslexia Association – historia organizacji.

[16] DuPaul, G.J., Weyandt, L.L., Janusis, G.M. (2011). ADHD in the classroom: Effective intervention strategies. *Theory Into Practice*, 50(1), 35–42.

[17] Fabiano, G.A., Vujnovic, R.K., Pelham, W.E. i in. (2010). Enhancing the effectiveness of special education programming for children with attention deficit hyperactivity disorder using a daily report card. *School Psychology Review*, 39(2), 219–239.

[18] Lund, E.M., Kohlmeier, T.L., Durán, L.K. (2017). Comparative language development in bilingual and monolingual children with autism spectrum disorder: A systematic review. *Journal of Early Intervention*, 39(2), 106–124.

[19] Gonzalez-Barrero, A.M., Nadig, A. (2018). Bilingual children with autism spectrum disorders: The impact of amount of language exposure on vocabulary and morphological skills at school age. *Autism Research*, 11(12), 1667–1678.

[20] Steinbrenner, J.R., Hume, K., Odom, S.L. i in. (2020). *Evidence-Based Practices for Children, Youth, and Young Adults with Autism*. Chapel Hill: The University of North Carolina, Frank Porter Graham Child Development Institute, National Clearinghouse on Autism Evidence and Practice Review Team.

[21] Milton, D.E.M. (2012). On the ontological status of autism: The „double empathy problem". *Disability & Society*, 27(6), 883–887.

[22] CAST (2024). *Universal Design for Learning Guidelines* (wersja 3.0). https://udlguidelines.cast.org/

[23] Pashler, H., McDaniel, M., Rohrer, D., Bjork, R. (2008). Learning styles: Concepts and evidence. *Psychological Science in the Public Interest*, 9(3), 105–119.

LICENCJA

© 2026 Igor Zadrużyński. Ten tekst jest udostępniony na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC 4.0). Możesz go kopiować, rozpowszechniać i przerabiać w celach niekomercyjnych pod warunkiem, że podasz autora i adres źródła, dołączysz link do licencji i zaznaczysz, czy wprowadzono zmiany. Przykład poprawnego oznaczenia:

Igor Zadrużyński, *Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi na lekcji języka obcego. Dysleksja, ADHD i spektrum autyzmu w praktyce*, zadruzynski.com, https://zadruzynski.com/uczen-ze-specjalnymi-potrzebami-edukacyjnymi-na-lekcji-jezyka-obcego/, licencja CC BY-NC 4.0

Licencja nie obejmuje cytatów, ilustracji ani innych materiałów pochodzących od innych autorów — obowiązują dla nich ich własne zasady.

Ilustracje, przy których nie podano innego źródła, zostały wygenerowane z pomocą AI.

zadruzynski.com